

En aquest mapa ens proposem bàsicament estudiar les var. fonètiques dels der. del llat. RECTOREM, acusatiu de RECTOR. Aquest mot volia dir ‘el qui regeix [una comunitat, una institució]’ i d’aquí va passar a ‘sacerdot que regeix una parròquia’ (s. XIII). *Rector* és la forma més fidel a la llatina, amb la var. ultracorrecta *reptor* 22, 43, 83. En mall. i men. ha tingut lloc una assimilació a la dental, *rettor* (var. *rittú* 7), freqüent en aquests parlars (*attor* ‘actor’, *settor* ‘sector’, etc.) des del s. XVIII. Més original és l’assimilació practicada en ross., *reddor* (pron. [rədd'u]; var. *rebdor* 16; *ruddú* 6, 11) que trobem també en *redde* ‘recte’, *padde* ‘pacte’ i fins i tot en adaptacions del francès (*craddère* ← fr. *caractère*); igualment es dona en altres grups, com en *caddell* < **cabdell* (< llat. CAPITELLU), *dissadde* < **dissabde* (< llat. DIE SABBATI), on tindria sentit la sonora implosiva per assimilació a la *d* següent (< -T- intervocàlica), casos que podrien haver arrossegat els anteriors on la -T- originària no era intervocàlica (< -CT-). En val. i tort. s’ha simplificat -ct- en -t-, *retor* (var. *ritor* 108), reducció freqüent (com *dotor* ‘doctor’, *tratar* ‘tractar’), documentada des del s. XVI i probablement imputable a l’aragonès.

Altres designacions: *mossènyer* 83, 84 (< llat. *MUM SENIOR) era el tractament que s’aplicava a persones de categoria social elevada, entre altres els clergues; igualment *mossèn*, amb retrocés de l’accent a partir de l’accent secundari que rebia el mot en ús proclític (*m[_lo]ssen Andr[_le]u* → *m[_lo]ssen* 87, 99, 100, 138, 139); recordem que un tractament esdevé fàcilment apel·latiu (mall. *miss[_lε]r* ‘advocat’). *Capellà* 2, 26, 89, 93, 99, 102, 106, 122, 131, 136 (var. *capellan* 94, 100; *capellà gros* 37; *capellà major* 119; *capellà de la parròquia* 144) s’utilitza en poblacions petites on

sols hi ha un prevere (veg. mapa 334). *Ecònom* (< llat. OECONOMUS), documentat en Lacavalleria (1696), apareix aviat sota la forma acastellanada *ecònomo* 71, 82 (var. vulgar *còmeno* 81) i presenta aquesta evolució semàntica: ‘administrador de l’economia d’una comunitat’ → ‘administrador dels béns d’una església’ → ‘sacerdot que regeix una parròquia vacant de rector titular’. *Cura* 87, 154, 155, 185, 186 (var. *cura pàrroco* 189, *cura pàrraco* 187) és una abreviació de *cura d’ànimes* ‘atenció espiritual als feligresos’, usat esporàdicament en català (*Eiximplis*) i productiu en castellà i part de l’aragonès, on ha esdevingut sinònim de ‘capellà’; en canvi, *curat* (fr. *curé*, oc. *curat*, del llat. CURATU), avui obsolet, té en català una notable documentació fins al s. XIX. *Pàrroco* 85, 102, 118 (var. *pàrraco* 55, 85; *parroco* 138) és manlleu al cast., on deriva de PAROCHUS ‘proveïdor, amfitrió’, que, encreuat amb PAROCHIA ‘aveïnament’, va desembocar en ‘rector’. *Arxipreste* 45, 57, 144 és pres del fr. ant. *archipreste* (mod. *archiprêtre*) (< llat. ARCHIPRESBYTER, manlleu al grec), amb metàtesi freqüent en la nostra lexicografia i que significava ‘rector que té jurisdicció sobre algunes parròquies’. *Vicari* 10, 45, 49, 118, 120, 125, 138, 139, 152, 190 (var. *viqui[æ]ri* 137; *viquiari* 132, 134, per diftongació de la [ε] de **viqui[_lε]ri*) és pres del llat. VICARIUS ‘el que substitueix’, pròpiament ‘el que ajuda el rector’ i que en poblacions petites fa les funcions de rector. *Regent* 81 és designació pròpia de Felanitx (Mallorca); literalment ‘que regeix’, sinònim de *ecònom*.

Són mots normatius *rector*, *ecònom* (des del DG_I, 1932), *mossènyer* i *arxipreste* (des del DIEC_I, 1995; abans *arxiprest*).